Lietas Nr. A420497212
Lietas arhīva Nr. AA43-0081-16/20

SPRIEDUMS
Latvijas tautas vārdā

Rīgā 2016. gada 29. septembrī

Administratīvā apgabaltiesa šādā sastāvā:
tiesnese referente L. Paegļkalna,
tiesneši K. Berķis un M. Vīgants

rakstveida procesā izskatīja administratīvo lietu, kas ierosināta, pamatojoties uz /pers. A/ un SIA "Baltijas Starptautiskā akadēmija" pieteikumiem par Augstākās izglītības padomes 2012. gada 5. aprīļa lēmuma Nr. 05 atcelšanu un /pers. A/ pieteikumu par zaudējumu atlīdzināšanu, sakarā ar Augstākās izglītības padomes apelācijas sūdzību un /pers. A/ pretapelācijas sūdzību par Administratīvās rajona tiesas 2014. gada 7. februāra spriedumu.

Aprakstošā daļa

[1] Ar Baltijas Starptautiskās akadēmijas Ekonomikas profesoru padomes 2011. gada 9. septembra lēmumu Nr. PPF-2011/3 /pers. A/ ievēlēts asociētā profesora amatā uz 6 gadiem.

[2] Ar Augstākās izglītības padomes 2012. gada 5. aprīļa lēmumu Nr. 05 minētais lēmums atcelts.

Lēmums pamatots ar šādiem argumentiem.

[2.1] Saskaņā ar Augstskolu likuma 30. panta pirmo daļu asociētā profesora amatā var ievēlēt tikai tādu personu, kurai ir doktora grāds. /pers. A/ Padomju Sociālistisko Republiku Savienības (turpmāk – PSRS) Augstākās atestācijas komisija Maskavā piešķīrusi zinātņu kandidāta grādu.

Laika posmā no 1992. gada 10. novembra līdz 2005. gada 19. maijam Latvijā bija spēkā likums "Par zinātnisko darbību", kura 14. pants paredzēja citā valstī iegūtā zinātniskā grāda nostrificēšanas (pielīdzināšanas) kārtību. Šajā laika posmā /pers. A/ zinātņu kandidāta grāds netika pielīdzināts.

[2.2] Zinātniskās darbības likuma *(redakcijā, kas bija spēkā no 2007. gada 20. jūlija līdz 2011. gada 1. janvārim)* 10. pantā bija paredzēta iespēja pielīdzināt /pers. A/ zinātnisko grādu. Kā tas izriet no Saeimas 2007. gada 21. jūnija sēdes stenogrammas, zinātniskā grāda pielīdzināšana šajā laika posmā bija jāveic, ja persona vienlaikus pretendēja uz zinātnisko vai akadēmisko amatu.

Savukārt no Saeimas Izglītības, kultūras un zinātnes komisijas 2010. gada 18. februāra sēdes protokola Nr. 14 izriet, ka likumdevēja mērķis, izslēdzot minēto tiesību normu, bija pabeigt pārejas posmu zinātnisko grādu pielīdzināšanas izdarīšanai, liedzot veikt pielīdzināšanu pēc 2011. gada 1. janvāra.

2007. gadā no /pers. A/ nav saņemts gribas izteikums par grāda pielīdzināšanu un šo priekšlikumu nav vērtējusi kompetenta institūcija (profesoru vai promocijas padome), lai saskaņā ar Zinātniskās darbības likuma 10. panta sesto daļu to varētu vērtēt akadēmijas Senāts. No Baltijas Starptautiskās akadēmijas Senāta 2007. gada 28. augusta sēdes protokola Nr. 68 izraksta, uz kuru akadēmija atsaucas kā uz dokumentu, ar kuru /pers. A/ veikta grāda pielīdzināšana, redzams, ka sēdes darba kārtībā nav bijis paredzēts jautājums par /pers. A/ grāda pielīdzināšanu un par šo jautājumu arī netika balsots.

Tādējādi /pers. A/ zinātņu kandidāta grāds līdz 2011. gada 1. janvārim netika pielīdzināts Latvijas Republikas doktora zinātniskajam grādam un Starptautiskās akadēmijas Ekonomikas profesoru padome nevarēja pieņemt lēmumu par /pers. A/ kā personas bez Latvijas Republikas doktora zinātniskā grāda ievēlēšanu asociētā profesora amatā.

Uz /pers. A/ zinātniskā grāda pielīdzināšanu nav arī attiecināma Augstskolu likuma 59. panta ceturtā daļa un uz tās pamata izdotie Ministru kabineta 2012. gada 28. februāra noteikumi Nr. 142 "Grādu un profesionālo kvalifikāciju pielīdzināšanas kārtība", jo tie stājās spēkā tikai 2012. gada 2. martā. Turklāt tie satur speciālo pazīmi – grādiem un profesionālajām kvalifikācijām jābūt iegūtām Latvijā.

[2.3] No lietas materiāliem neizriet, ka /pers. A/ būtu ievēlēts asociētā profesora amatā profesionālo studiju programmu īstenošanai, tādēļ nav pamata izvērtēt /pers. A/ atbilstību Augstskolu likuma 30. panta trešajā daļā norādītajām prasībām – atbilstoša augstākā izglītība un vismaz 10 gadu praktiskā darba pieredze attiecīgajā nozarē.

[2.4] Likumdevējs ir noteicis noteiktus kritērijus personām, kas var tikt ievēlētas asociētā profesora amatā, lai nodrošinātu augstskolu piedāvātās augstākās izglītības kvalitāti, zinātniskumu un pēctecību. Vienīgi lēmuma atcelšana var nodrošināt minētā leģitīmā mērķa sasniegšanu. Ir nepieļaujami asociētā profesora amatā turpināt darboties personai, kas

likumdevēja ieskatā nav piemērota šī amata ieņemšanas kandidatūrai, pieļaujot tiesisko nihilismu un publiskās kārtības pārkāpumu. Augstskolai jādarbojas sabiedrības interesēs, nodrošinot kvalitatīvas augstākās izglītības iespējas, šim nolūkam izpildot noteiktu kārtību, personāla kvalifikāciju un darba kvalitāti. Sabiedrībai ir tiesības paļauties, ka augstskola ir pilnībā ievērojusi tai normatīvajos tiesību aktos noteikto darbības kārtību un atbilst augtākajiem izglītības kvalitātes standartiem, tostarp, ka tās mācībspēku izglītība atbilst nepieciešamajiem un pietiekamajiem kritērijiem. Līdz ar to personai ar lēmumu nodarītais intereses ieņemt asociētā profesora amatu ierobežojums ir salīdzināmi mazāks ar sabiedrības ieguvumu, nodrošinot kvalitatīvu augstāko izglītību.

[2.5] Augstākās izglītības padome saskaņā ar Augstskolu likuma 35. panta sesto daļu pārrauga profesoru padomes darbību. Pārraudzība atbilstoši Valsts pārvaldes iekārtas likuma 7. panta trešajai daļai nozīmē augstākas iestādes tiesības pārbaudes zemākas iestādes lēmuma tiesiskumu un atcelt to.

[3] Līdzpieteicējs /pers. A/ pieteikumā un tā papildinājumos lūdz atcelt pārsūdzēto lēmumu un atlīdzināt personisko kaitējumu un mantiskos zaudējumus, prasījumu pamatojot ar šādiem argumentiem.

[3.1] Saskaņā ar Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta judikatūru un tās 2007. gada 16. aprīļa lēmumu lietā Nr. SKA-315/2007 un 2010. gada 21. janvāra lēmumu lietā Nr. SKA-208/2010, lēmums par iecelšanu profesora amatā ir privāttiesisks, tādējādi Augstākās izglītības padome nebija tiesīga pieņemt pārsūdzēto lēmumu, jo tas nav pārbaudāms administratīvā procesa kārtībā.

[3.2] Augstskolu likuma 35. panta sestajā daļā norādīts, ka nozares profesoru padomes darbību pārrauga Augstākās izglītības padome, tomēr Izglītības likuma 20. panta pirmajā daļā norādīts, ka šā likuma, vispārējās izglītības likuma, profesionālās izglītības likuma, Augstskolu likuma un citu ar izglītību saistīto normatīvo aktu ievērošanu kontrolē Izglītības kvalitātes valsts dienests. Tādējādi Augstākās izglītības padomes kompetencē neietilpst akadēmijas Senāta lēmumu pārbaude.

Tāpat Augstskolu likuma 12. panta trešajā daļā noteikts, ka augstskolas Senāta lēmumu apstrīdēšanas kārtību noteic augstskolas Satversme. Ievērojot, ka Ministru kabinets 2006. gada 9. augustā apstiprinājis Baltijas Starptautiskās akadēmijas Satversmi, Senāta lēmumi apstrīdami Izglītības un zinātnes ministrijā. Turklāt kopš Baltijas Starptautiskās akadēmijas izveidošanas 1992.gadā tās valdes locekļi ir /pers. A/ un /pers. B/ ar kopīgām pārstāvības tiesībām. Līdz ar to Augstākās izglītības padome nevarēja lemt par vienpersonisku /pers. B/ iesniegumu. Papildus ņemams vērā, ka kopš lēmuma par /pers. A/ zinātniskā grāda pielīdzināšanu pieņemšanas bija pagājis Administratīvā procesa likuma 79. panta pirmajā daļā paredzētais viena gada termiņš lēmuma apstrīdēšanai.

[3.3] PSRS laikā iegūtā kandidāta grāda atzīšanu ir jāpieņem augstākās izglītības iestādei, proti, Baltijas Starptautiskajai akadēmijai, lemjot par konkrētas personas ievēlēšanu akadēmiskajā/zinātniskajā amatā. Kā redzams no akadēmijas 2007.gada 28. augusta Senāta sēdes protokola, jau 2007. gada vasarā sniegta informācija un nosaukti akadēmiskā personāla darbinieki, kam zinātnes kandidāta grāda vai zinātnes doktora grāda dokuments pielīdzināts Latvijas Republikas doktora grādam, šo personu vidū nosaukts arī /pers. A/. Turklāt /pers. A/ disertācija neietilpst to darbu tematikā, kurus nav atļauts pielīdzināt Latvijas Republikas doktora zinātniskajam grādam. To apstiprinājis Izglītības kvalitātes valsts dienests.

Var pievienoties Tieslietu ministrijas viedoklim, ka laika periodā no 2007. gada jūnija līdz 2010. gada pavasarim Latvijas Republikas normatīvajos aktos nebija paredzēta atsevišķa procedūra PSRS Augstākās atestācijas komisijas piešķirtā zinātņu doktora un zinātņu kandidāta grāda pielīdzināšanai. Turklāt Augstākās izglītības padome pati norādījusi, ka pieteicēja zinātniskais grāds jau bija pielīdzināts pirms akadēmijas Senāta sēdes.

[3.4] Iestāde pārkāpusi vienlīdzības, tiesiskās paļāvības un samērīguma principus.

Vienlīdzības princips ir pārkāpts, jo /pers. A/ stāvoklis nav unikāls, ir vēl citas personas, kurām PSRS laikā ir iegūti zinātniskie grādi un kuras šobrīd strādā par mācībspēkiem. Tādējādi šis jautājums ir būtisks arī citām personām, lai Augstākās izglītības padome nepieņemtu šādus lēmumus arī par citām personām.

Tiesiskās paļāvības princips noteic, ka iestādes kļūda, kuras pieļaušanā privātpersona nav vainojama, nedrīkst radīt privātpersonai nelabvēlīgas sekas. Tomēr šajā gadījumā Augstākās izglītības padomes nepareizs lēmums /pers. A/ tādas ir radījis –, piemēram, negatīvi ietekmējot /pers. A/ reputāciju.

Samērīguma principa ievērošanai Augstākās izglītības padomei bija jāpārliecinās par sava lēmuma pareizību, jo tas var skart ne tikai /pers. A/, bet arī citas personas, kuru zinātniskie grādi ir pielīdzināti tādā pašā veidā kā /pers. A/.

[3.5] Pieteicējam nodarītais morālais kaitējums izpaužas kā rūgtums par Augstākās izglītības padomes nekompetenci, pieņemot lēmumu, pazemojums, kas izpaužas padomes klajā ignorancē pret Satversmē nostiprinātajām pamattiesībām un likumu normām, bezspēcība pret valsts iestāžu patvaļu. Turklāt

Baltijas Starptautiskā akadēmija 2012. gada 16. aprīlī vairāk nekā 50 adresātiem izsūtījusi informatīvu e-pasta vēstuli, kurā minēts, ka atcelts Ekonomikas profesoru padomes 2011. gada 9. septembra lēmums Nr. PPF?2011/3, līdz ar to šī darbība pieteicējam radīja personas tiesību aizskārumu, radot pieteicējam neslavu. Pieteicējam nodarīts būtisks tiesību aizskārums, kas novērtējams 4268,62 *euro* (3000 Ls) apmērā.

Pieteicējam ir nodarīti arī mantiskie zaudējumi, kas izpaužas kā izdevumi par juridisko palīdzību 1992,02 *euro* (1400 Ls) apmērā.

[4] Līdzpieteicēja sabiedrība ar ierobežotu atbildību "Baltijas Starptautiskā akadēmija" (turpmāk arī – SIA "Baltijas Starptautiskā akadēmija") pieteikumā lūdz atcelt pārsūdzēto lēmumu, prasījumu pamatojot ar šādiem apsvērumiem.

[4.1] 2007. gada 28. augusta Baltijas Starptautiskā akadēmijas Senāta sēdē sekretāre ziņoja par tiem akadēmiskā

personāla darbiniekiem, kam PSRS laikā iegūtais zinātniskais grāds pielīdzināts, nevis atklāja šā jautājuma izvērtēšanu un apspriešanu. Visas Senāta sēdes protokolā norādītās personas ir akadēmiskā personāla darbinieki, līdz ar to grādu pielīdzināšana bija nepieciešama akadēmiskā amata ieņemšanai un/vai pienākumu pildīšanai.

[4.2] Zinātniskās darbības likums tobrīd neparedzēja īpašu kārtību grādu pielīdzināšanai. Tobrīd spēkā esošā 10. panta piektā daļa paredzēja, ka zinātņu kandidāta vai zinātņu doktora grāds tiek pielīdzināts. Likumdevējs nebija paredzējis speciālu procedūru pielīdzināšanai, un augstākās izglītības iestādēm nebija uzlikts pienākums izstrādāt vai ievērot speciālus noteikumus grāda pielīdzināšanai. Arī no Saeimas 2007. gada 21. jūnija plenārsēdes stenogrammas neizriet pretējais.

[4.3] No Augstskolu likuma un Baltijas Starptautiskās akadēmijas nolikuma neizriet Senāta kompetence lemt par akadēmisko grādu pielīdzināšanu.

Turklāt, izvērtējot kandidāta pieteikumu ievēlēšanai, profesoru padomei nebija tiesību pārbaudīt iesniegto dokumentu un tās rīcībā esošās informācijas tiesiskumu vai spēkā esību. Profesoru padomes kompetence aprobežojās ar tiesībām izvērtēt dokumentu saturisko pietiekamību ievēlēšanai, nevis izmeklēt tā izcelsmi.

[4.4] Baltijas Starptautiskās akadēmijas valdei attiecībās ar trešajām personām ir kopīgas pārstāvības tiesības. Tālab /pers. B/ nebija tiesīgs vienpersoniski vērsties ar iesniegumu Augstākās izglītības padomē.

[4.5] Lēmums par personas iecelšanu akadēmiskā amatā ir privāttiesisks, uz tā pamata tiek slēgts darba līgums. Tālab tas nav pārbaudāms administratīvā procesa kārtībā.

[5] Atbildētāja paskaidrojumos par līdzpieteicēju pieteikumiem tos neatzīst un lūdz noraidīt, savu pozīciju pamatojot ar turpmāk norādītajiem argumentiem.

[5.1] Augstākās izglītības padomes tiesības un pienākums pārraudzīt profesoru padomes darbību *expressis verbis* izriet no Augstskolu likuma 35. panta sestās daļas, un tieši tādēļ profesoru padomes ir Augstākās izglītības padomes pārraudzībā. Tādējādi Padomei ar Augstskolu likuma 69. panta otro daļu un 35.panta sesto daļu ir piešķirtas tiesības pieņemt lēmumu par konkrētās profesoru padomes lēmuma tiesiskumu.

Tulkojot tiesību normas sistēmiski un teleoloģiski, kā arī vadoties no Augstskolu likuma 69. panta otrās daļas, 35. panta sestās daļas un Valsts pārvaldes iekārtas likuma 7.panta piektās daļas noteikumiem to kopsakarā, viennozīmīgi secināms, ka Augstākās izglītības padomei ir tiesības atcelt profesoru padomes prettiesisko s lēmumus, lai nodrošinātu tiesiskās patvaļas izskaušanu un tiesību normu ievērošanu, šī mērķa sasniegšanai izdodot administratīvos aktus.

Augstskolu likums nosaka Augstākās izglītības padomes pienākumus un tiesības, tostarp uzraudzīt profesoru padomes, taču nenosaka precīzu tiesisko regulējumu padomes pieņemto lēmumu saturam un pārsūdzības iespējām. Padome kā tiesību normas piemērotājs ir izmantojusi likuma robu aizpildīšanas *praeter legem* metodi. Lēmumā ir objektīvi noskaidroti lietas apstākļi, norādīts pamatojums un vērtēti lietderības apsvērumi, tādējādi izslēdzot iespēju nonākt pie neleģitīma un netaisnīga lēmuma.

[5.2] Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2010. gada 21. janvāra lēmums lietā Nr. SKA?208/2010 nav attiecināms uz izskatāmo lietu faktisko un tiesisko apstākļu nesakritības dēļ. Augstskolu likums ir grozīts, tā 10. panta piektajā daļā un 26. panta astotajā daļā noteikta lēmumu pārsūdzības kārtība, tādējādi izslēdzot Augstākās tiesas judikatūras piemērošanu šajā jautājumā.

[5.3] Lietā nav nozīmes apstāklim, vai /pers. B/ bija tiesības vērsties iestādē ar iesniegumu, jo Augstākās izglītības padomei iesniegumā norādītie apstākļi bija jāpārbauda neatkarīgi no personas, kas iesniegumu parakstījusi.

[6] Administratīvā rajona tiesa ar 2014. gada 7. februāra spriedumu SIA "Baltijas Starptautiskā akadēmija" pieteikumu apmierināja pilnībā, savukārt /pers. A/ pieteikumu apmierināja daļā. Ar tiesas spriedumu pārsūdzētais lēmums atzīts par prettiesisku un noteikts mantisko zaudējumu par juridisko palīdzību atlīdzinājums 251,85 *euro* apmērā. Pārējā daļā līdzpieteicēja /pers. A/ pieteikums noraidīts.

Spriedums motivēts šādi.

[6.1] Tiesa, izvērtējot Augstskolu likumā *(pārsūdzētā lēmuma pieņemšanas brīdī spēkā esošajā redakcijā)* ietverto regulējumu, konstatēja, ka kārtība, kādā tiek ievēlēti asociētie profesori, pēc būtības nav mainījusies. Tādējādi Augstākās tiesas 2010. gada 21. janvāra lēmumā lietā Nr. SKA-208/2010 ietvertās atziņas ir aktuālas arī izskatāmajā lietā, proti, ka attiecīgās nozares profesoru padome, atbilstoši Augstskolu likuma 33. panta nosacījumiem ievēlot pretendentus uz profesoru un asociēto profesoru amatiem, nedarbojas publisko tiesību jomā, bet gan privāttiesību (darba tiesību) jomā.

Līdz ar to Baltijas starptautiskās akadēmijas Ekonomikas profesoru padome, ievēlot /pers. A/ asociētā profesora amatā, rīkojusies privāttiesību (darba tiesību) jomā, un izskatāmajā gadījumā nav konstatējams administratīvais akts vai faktiskā rīcība Administratīvā procesa likuma izpratnē.

[6.2] Tiesa atzina, ka Augstskolu likums nedeleģē Augstākās izglītības padomei kompetenci atcelt augstskolas profesoru padomes lēmumus. Tādējādi Augstākās izglītības padome, atceļot Baltijas starptautiskās akadēmijas Ekonomikas profesoru padomes lēmumu par pieteicēja ievēlēšanu asociētā profesora amatā, pārkāpa savu kompetenci.

Saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 74. panta pirmās daļas 2. punkta nosacījumiem administratīvais akts būtu atzīstams par spēkā neesošu. Piekritības kļūda ir būtisks procesuālais pārkāpums. Ja procesuālais pārkāpums ir tik būtisks, ka tā dēļ administratīvais akts ir jāatzīst par spēkā neesošu, vēl jo vairāk šāds procesuālais pārkāpums ir pamats administratīvā akta atzīšanai par prettiesisku.

[6.3] Tiesa, pārbaudot lietas materiālus kopsakarā ar Ministru kabineta 2011. gada 8. novembra noteikumu Nr. 859

"Noteikumi par privātpersonai atlīdzināmo juridiskās palīdzības izmaksu maksimālo apmēru" 3. punktā paredzētajām atlīdzināmajām izmaksām par juridisko palīdzību, /pers. A/ noteica atlīdzinājumu 251,85 *euro*. Tiesa atzina, ka ir pamats atlīdzināt izdevumus par pieteikuma, to papildinājumu, blakus sūdzības, paskaidrojumu un lūgumu par pierādījumu pievienošanu sagatavošanu, kā arī piedalīšanos tiesas sēdēs.

Tiesa /pers. A/ nodarīto kaitējumu neatzina par smagu un noraidīja prasījumu par personiskā, tostarp morālā kaitējuma, atlīdzinājumu naudā. Tiesa atzina, ka lēmuma atcelšana atzīstama par atbilstīgu un taisnīgu atlīdzinājumu.

[7] Augstākās izglītības padome par pirmās instances spriedumu tā apmierinātajā daļā iesniedza apelācijas sūdzību. Apelācijas sūdzībā pausti šādi argumenti.

[7.1] SIA "Baltijas Starptautiskā akadēmija" nav subjektīvo tiesību pārsūdzēt lēmumu, jo tai nevar būt interese, lai tieši /pers. A/ kļūtu par asociēto profesoru.

[7.2] Pārsūdzētais lēmums nav izdots privāto tiesību jomā. No Augstskolu likuma 2. panta, 10. panta piektās daļas un 26. panta astotās daļas izriet, ka visas Latvijas augstskolas var izdot administratīvos aktus. Ievērojot jēdziena „iestāde" nozīmi Administratīvā procesa likuma izpratnē (iestāde funkcionālā nozīmē), secināms, ka jebkura augstskola Latvijā var darboties publisko tiesību jomā. Tādējādi atbilstoši interešu teorijai jautājums par personas ievēlēšanu asociētā profesora amatā ir publiski tiesisks šīs nozares sabiedriskās nozīmes dēļ. Augstākās izglītības joma ir svarīga uz zināšanām balstītas sabiedrības veidošanas aspektā, tādējādi par šajā jomā pieņemtajiem lēmumiem valstī izveidots kontroles mehānisms, ko izskatāmajā lietā īstenojusi atbildētāja.

Apstāklis, ka vēlāk ar personu tiek slēgtas darba tiesiskās attiecības, nemaina lēmuma par personas iecelšanu asociētā profesora amatā publiski tiesisko dabu. Iecelšana amatā un līguma slēgšana ir nodalāmas, jo tām ir dažādas tiesiskās sekas. Lai personu ieceltu amatā, nepieciešams profesoru padomes lēmums, pēc kura rodas pamats slēgt darba līgumu, bet kurš tomēr nav saistošs augstskolas rektoram. Savukārt, noslēdzot darba līgumu, tiek nodibinātas darba tiesiskās attiecības, kas ir privāttiesiskas.

Pirmās instances tiesa nav ievērojusi, ka pēc Augstākās tiesas 2010. gada 21. janvāra lēmuma lietā Nr. SKA-209/2010 likumdevējs ieviesa Augstskolu likumā grozījumus, kas paredz augstskolu lēmumus pārsūdzēt administratīvā procesa kārtībā.

Augstskolu likuma 69. panta otrā daļa aprobežo Augstākās izglītības padomes kompetenci ar lēmumu pieņemšanu tieši Augstskolu likumā noteiktajos gadījumos un tikai augstākās izglītības jomā. Savukārt likuma 35. panta sestā daļa padomei piešķir kompetenci pārraudzīt profesoru padomju darbību. Pārraudzība atbilstoši Valsts pārvaldes iekārtas likuma 7. panta piektajai daļai ļauj augstākai iestādei atcelt zemākās iestādes prettiesiskos lēmumus.

[7.3] Tiesai bija jāvērtē arī apstāklis, ka /pers. A/ zinātniskais grāds nav pielīdzināts un neviena institūcija nav pēc būtības vērtējusi, vai /pers. A/ disertācija atbilstoši Zinātniskās darbības likuma 10. pantam ir pielīdzināmo disertāciju vidū. Kā redzams no Baltijas Starptautiskās akadēmijas Senāta 2007. gada 28. augusta sēdes protokola, jautājums par /pers. A/ akadēmiskā grāda pielīdzināšanu nebija darba kārtībā un par to arī netika balsots. Atbilstoši tobrīd spēkā esošajām normām Senātam bija jāsaņem /pers. A/ gribas izteikums, tad profesoru padomei vai promocijas padomei bija jāveic izvērtēšana, lai izpildītu Zinātniskās darbības likuma 10. panta sestās daļas prasības, un tikai pēc Senātam būtu bijušas tiesības nobalsot par veikto pielīdzināšanu. Turklāt atbilstoši Zinātniskās darbības likuma 10. panta piektajai daļai šajā laikā pielīdzināšana bija jāveic tikai tad, ja persona kandidēja uz akadēmiskiem amatiem, bet nevis atrauti no šī procesa.

[8] Pieteicējs /pers. A/ iesniedza pretapelācijas sūdzību par pirmās instances tiesas spriedumu tā noraidītajā daļā, pamatojoties uz pieteikumā norādītajiem apsvērumiem. Papildus /pers. A/ uzsvēris, ka tiesa nav ņēmusi vērā visus apstākļus un argumentus par nodarīto morālo kaitējumu. Ar apgalvojuma, ka /pers. A/ zinātņu doktora grāds savulaik piešķirts nepamatoti, izplatīšanu būtiski mazinājies /pers. A/ sabiedriskais novērtējums.

[9] Administratīvā procesa likuma 112.[1] panta pirmā daļa noteic, ka administratīvās lietas izskatīšana notiek rakstveida procesā bez tiesas sēdes, ja likumā nav noteikts citādi.

Panta tālākās daļas noteic priekšnoteikumus, kuriem pastāvot, lieta izskatāma mutvārdu procesā. Tostarp atbilstoši panta ceturtajai daļai pirmās instances tiesai ir saistošs tieši pieteicēja (trešās personas un likuma 29. panta tiesību subjekta), nevis iestādes lūgums izskatīt lietu mutvārdu procesā. Turklāt minētais lūgums nesaista apelācijas instances tiesu, jo atbilstoši likuma 304. panta pirmajai daļai tiesai, izvērtējot motivētu lūgumu, ir rīcības brīvība noteikt lietas izskatīšanu mutvārdu procesā.

Kā atzīts judikatūrā, lietas izskatīšana tiesas sēdē ir lietderīga gadījumos, kuros no lietā esošajiem dokumentiem nevar gūt pilnīgu priekšstatu par izskatāmo jautājumu. Šādos apstākļos personu uzklausīšana tiesas sēdē var sekmēt pareizu izskatāmā jautājuma izlemšanu. Savukārt, ja lietas materiāli ir pietiekami izskatāmā jautājuma izlemšanai, tad mutvārdu process parasti nav lietderīgs (*sk., piemēram, Augstākās tiesas 2014. gada 6. februāra sprieduma lietā Nr. SKA-0034-14 6. punktu*).

Izskatāmajā lietā apgabaltiesa nekonstatēja procesuālus šķēršļus lietas izskatīšanai rakstveida procesā. Apgabaltiesa atzina, ka lietā ir pietiekami pierādījumi un ir nodrošinātas procesa dalībnieku tiesības sniegt pienācīgu viedokli un pierādījumus, kam ir nozīme izskatāmajā lietā. Tālab administratīvā apgabaltiesa, pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 304. pantu pirmo daļu, lietu izskata rakstveida procesā.

Motīvu daļa

[10] Pārbaudījusi lietā iesniegtos pierādījumus un izvērtējusi apelācijas sūdzībā minētos argumentus, Administratīvā apgabaltiesa secina, ka līdzpieteicēja /pers. A/ apelācijas sūdzība ir nepamatota un pieteikums ir noraidāms; savukārt tiesvedība lietā daļā, kas ierosināta pēc līdzpieteicējas SIA "Baltijas Starptautiskā akadēmija" pieteikuma, ir izbeidzama.

[11] Administratīvais akts vienmēr tiek izdots attiecībā uz individuāli noteiktu personu vai personām. Tātad tas ir lēmums, kas skar noteiktas personas tiesības vai rada tā interešu aizskārumu.

Lēmuma, ar kuru atcelts labvēlīgais lēmums par /pers. A/ iecelšanu asociētā profesora amatā, adresāts ir tieši /pers. A/. Tādējādi tas tiešā veidā ietekmē līdzpieteicēja /pers. A/ tiesības uz asociētā profesora amata ieņemšanu, un tālab viņa tiesiskā interese ir aizsargājama. Savukārt līdzpieteicējas SIA "Baltijas Starptautiskā akadēmija" kā augstskolas īpašnieces interese aprobežojas ar ieinteresētību konkrētās lietas iznākumā, taču tā nav tiesiski aizsargājama, jo ir pārāk abstrakta un attālināta. SIA "Baltijas Starptautiskā akadēmija" interesi varētu skart secīgais lēmums par iespējamu ārpuskārtas akreditācijas ietvaros pieņemtu lēmumu par augstskolas studiju virziena akreditācijas atteikumu nepietiekama augstskolas akadēmiskā personāla dēļ. Citiem vārdiem, lēmuma par /pers. A/ iecelšanu asociētā profesora amatā atcelšana varētu radīt teorētiskas cēloņsakarīgas sekas. Taču tās ir pārāk attālinātas, lai atzītu tieši šī strīdus lēmuma radītu SIA "Baltijas Starptautiskā akadēmija" subjektīvo tiesību aizskārumu.

Tādējādi tiesvedība daļā par SIA "Baltijas Starptautiskā akadēmija" pieteikumu ir izbeidzama.

[12] Pieteicējs /pers. A/ argumentē, ka Augstākās izglītības padome pārkāpusi savas pilnvaras, jo profesoru padomes lēmums par iecelšanu asociētā profesora amatā ir privāttiesisks, līdz ar to tā atcelšana nav iespējama administratīvā procesa kārtībā.

Atbildētājas pusē pieaicinātā iestāde Augstākās izglītības padome savukārt norāda, ka tās kompetencē ir profesoru padomju lēmumu tiesiskuma kontrole un pieteicēja zinātniskais grāds nav likumā noteiktajā kārtībā pielīdzināts, tādējādi pieteicējs nevar ieņemt asociētā profesora amatu.

Lietā primāri noskaidrojams, vai Augstākās izglītības padomes kompetencē ietilpst no augstskolu autonomijas izrietošo pašpārvaldes lēmumu (tostarp par ievēlēšanu asociētā profesora amatā) publiski tiesiskā kontrole. Minētā noskaidrošanai tostarp pārbaudāma profesoru padomes lēmumu tiesiskā daba. Secīgi noskaidrojams, vai pārsūdzētais lēmums ir pamatots.

I

[13] Uz visām Latvijas Republikā esošajām augstskolām un koledžām neatkarīgi no to dibināšanas un finansēšanas kārtības un specializācijas attiecas Augstskolu likums, kas regulē augstskolu un koledžu darbības tiesisko pamatu, nosaka un aizsargā augstskolu autonomiju. Turklāt likums reglamentē augstskolu un valsts institūciju sadarbību, lai saskaņotu augstskolu autonomiju ar sabiedrības un valsts interesēm (2. pants).

Tātad Augstskolu likums aizsargā augstskolu autonomiju. Tas nostiprināts likuma 4. pantā, noteicot, ka augstskolas ir autonomas izglītības un zinātnes institūcijas ar pašpārvaldes tiesībām. Augstskolu autonomiju raksturo varas un atbildības sadale starp valsts institūcijām un augstskolu vadību, kā arī starp vadību un akadēmisko personālu. Augstskolas autonomija izpaužas tiesībās brīvi izvēlēties augstskolas dibinātāju izvirzīto un šim likumam atbilstošo uzdevumu īstenošanas veidus un formas, kā arī atbildībā par augstskolā iegūtās izglītības kvalitāti, mērķtiecīgu un racionālu finanšu un materiālo resursu izmantošanu, demokrātisma principu un augstskolu darbību reglamentējošu likumu un citu normatīvo aktu ievērošanu. Turklāt augstskolu autonomijā ietilpst arī augstskolas tiesības veidot augstskolas personālsastāvu.

[14] Vienlaikus no Augstskolu likuma izriet arī tās publiski tiesiskais mērķis – valsts atzītu diplomu izsniegšana, kura sasniegšanai Augstskolu likuma 5. pantā minēti augstskolu uzdevumi, tostarp panta $2.^1$ daļā norādītais pienākums nodrošināt augstākās izglītības kvalitāti.

Jāpiekrīt Augstākās izglītības padomei, ka augstākās izglītības joma ir svarīga uz zināšanām balstītas sabiedrības veidošanas aspektā. Garantija augstākās izglītības kvalitātei un zinātniskumam Latvijā ir akadēmiskajam personālam izvirzītie kritēriji (tostarp no Augstskolu likuma 30. panta pirmās daļas izrietošā prasība, ka asociētā profesora amatā var ievēlēt personu, kurai ir doktora grāds). Uz minēto norāda arī Augstskolu likuma 3. panta pirmajā daļā noteiktais, ka augstskolās no akadēmiskajos amatos ievēlētajām personām noteiktam personu skaitam jābūt ar doktora zinātnisko grādu.

Turklāt saskaņā ar Augstskolu likuma 33. pantu uz vakantajām profesoru un asociēto profesoru amata vietām tiek izsludināts atklāts konkurss. Pretendentus uz profesoru un asociēto profesoru amatiem ievēlē attiecīgās nozares profesoru padome. Pēc iepazīšanās ar dokumentiem un pēc pārrunām ar visiem attiecīgā amata pretendentiem padome balsojot pieņem lēmumu. Padomes galīgais lēmums par profesora vai asociētā profesora ievēlēšanu jāiesniedz augstskolas rektoram. Kopā ar lēmumu iesniedzams šīs padomes debašu protokols un pilnīgs pretendentu saraksts, kurā ietverts padomes vērtējums un pretendentu raksturojums. Ja balsošana notikusi par mazāk nekā trim pretendentiem, tas īpaši jāpamato.

Izglītības un zinātnes ministrija pēc apgabaltiesas uzaicinājuma sniegtajā viedoklī norāda, ka akadēmiskā personāla ievēlēšana un tam noteiktie kritēriji nodrošina ne tikai akadēmiskā personāla un valsts akreditētās izglītības kvalitāti, bet arī akadēmiskā personāla mainību. Ar akadēmiskā personāla ievēlēšanu tiek veicināta konkurence speciālistu vidū, kuru nebūtu

iespējams nodrošināt ar darba tiesiskajām attiecībām, kas tiek slēgtas uz nenoteiktu laiku. Turklāt darba tiesiskās attiecības netiek nodibinātas ar pašu personas ievēlēšanu amatā, bet tas ir pamats līguma slēgšanai (*sk. lietas 4. sējuma 100.-101. lapu*).

[15] Ar 2011. gada 14. jūlija grozījumiem Augstskolu likumā, kas stājās spēkā 2011. gada 1. augustā, likuma 33. panta otrā daļa tika papildināta ar otro teikumu šādā redakcijā: "profesoru padomes pieņemto lēmumu personas, kuras nav augstskolas personāla sastāvā, var apstrīdēt šā likuma 10. panta piektajā daļā, bet augstskolas personāls – šā likuma 26. panta astotajā daļā noteiktajā kārtībā". Savukārt minētās tiesību normas paredz augstskolas administratīvo aktu vai faktiskās rīcības apstrīdēšanu un pārsūdzēšanu tiesā Administratīvā procesa likumā noteiktajā kārtībā.

Saeimas Juridiskais birojs pēc apgabaltiesas lūguma sniedzis viedokli, ka jautājums par nozares profesoru padomes pieņemtā lēmuma tiesisko dabu Augstskolu likumā līdz 2011. gada 14. jūlija grozījumiem nebija nepārprotami noregulēts. Ar šiem grozījumiem likumā precīzi tika noteikts, ka profesoru padomes pieņemtie lēmumi par ievēlēšanu profesoru un asociēto profesoru akadēmiskajos amatos ir lēmumi, kas pieņemti publisko tiesību jomā. Kā redzams no Saeimas Juridiskā biroja paskaidrojumiem, tieši likumdevēja griba bija nozares profesoru padomes pieņemtajam lēmuma par akadēmisko personu karjeras virzību piešķirt publiski tiesisku raksturu (*sk. lietas 4. sējuma 106.-108. lapu*).

[16] Apgabaltiesa citastarp ņem vērā Augstākās tiesas iepriekš izteiktās atziņas par to, ka profesoru padomes lēmums par konkrētas personas ievēlēšanu asociētā profesora amatā ir priekšnoteikums tiesisko attiecību starp asociēto profesoru un augstskolu nodibināšanai. Šāds lēmums nav vērsts uz publiski tiesisko attiecību nodibināšanu, tas ir, netiek pieņemts publisko tiesību jomā, jo uz profesoru padomes lēmuma pamata ar asociēto profesoru un augstskolu tiek slēgts darba, tas ir, privāttiesisks līgums. Tādējādi profesoru padomes lēmuma tiesiskums nav pārbaudāms administratīvā procesa kārtībā (*sal. Augstākās tiesas 2010. gada 21. janvāra lēmums lietā Nr. SKA-208/2010*).

Kā minēts iepriekš, profesoru padomes lēmumu pārsūdzamību administratīvi procesuālajā kārtībā likumdevējs *expressis verbis* noteica tikai līdz ar grozījumiem, kas stājās spēkā 2011. gada 1. augustā. Tādējādi, kā to arī norāda Saeimas Juridiskais birojs, Augstākā tiesa līdzšinējā praksē profesoru padomes pieņemtos lēmumus neatzina par administratīvajiem aktiem, aprobežojoties ar to, ka amata attiecību dibināšanas pamats ir darba līgums, kas ir privāto tiesību instruments. Šāds secinājums pamatots ar to, ka atbilstoši Augstākās izglītības likuma 27. panta piektajai daļai ar akadēmiskajā amatā ievēlēto personu (profesoru, asociēto profesoru, docentu, lektoru, asistentu) rektors uz ievēlēšanas laiku – sešiem gadiem – slēdz darba līgumu.

[17] Apgabaltiesai ir pamats atkāpties no minētajām atziņām ne tikai tādēļ, ka likumdevējs līdz ar grozījumiem Augstskolu likumā ir piešķīris aktam par iecelšanu publiski tiesisku dabu. Apgabaltiesas ieskatā nodarbinātības attiecības ar profesoru vai asociēto profesoru rodas ar faktu, ka akadēmiskā amatpersona tiek iecelta amatā, nevis tāpēc, ka ar viņu tiek noslēgts darba līgums. Darba līgums ir no publiski tiesisko attiecību nodibināšanas izrietošās sekas jeb vieds, kā privāttiesiskā ceļā īsteno publiski tiesisko lēmumu. Uz to norāda arī Augstskolu likuma 28., 30. un 33. pantā noteiktā profesoru un asociēto profesoru ievēlēšanas kārtība, kas, kā pamatoti apgabaltiesai norāda Izglītības un zinātnes ministrija, paredz uz akadēmisko amatu pretendējošo kvalifikācijas pārbaudi atbilstoši objektīvi noteiktiem iepriekšējās zinātniskās darbības novērtēšanas kritērijiem. Atbilstīgi izvēlēts akadēmiskā personāla korpuss citastarp kalpo par pamatu atbilstoši Augstskolu likumā noteiktiem standartiem īstenotas valsts atzītas augstākās izglītības iegūšanai. Tieši lēmums par profesoru (arī asociēto profesoru) ievēlēšanu, kā to arī *expressis verbis* noteic likuma 28. panta otrā daļa un 30. panta ceturtā daļa, ir pamats rektoram slēgt darba līgumu uz konkrētā mācībspēka ievēlēšanas periodu. Turklāt, kā redzams no 28. panta trešās daļas, tieši ar ievēlēšanu amatā (nevis ar darba tiesisko attiecību nodibināšanu ar darba līgumu) profesors atbilstoši profesora amata nosaukumam iegūst tiesības vadīt zinātniskos pētījumus, veikt izglītojošo darbu u.tml. Apgabaltiesa nesaskata pamatu minēto neattiecināt arī uz asociētā profesora no amata izrietošo pienākumu izpildes sākumu.

Aplūkojot Augstskolu likuma 33. panta ceturto daļu sistēmiski ar iepriekš minētajām likuma normām, apgabaltiesas arī nerod pamatojumu pieņēmumam, ka rektoram būtu pamats atkāpties no profesoru padomes galīgā lēmuma par personas ievēlēšanu akadēmiskajā amatā, tas neizriet arī no likuma $17.^1$ panta, kurā noteikta rektora kompetence. Tātad, neatkarīgi no tā, ka rektoram kopā ar lēmumu iesniedzams arī profesoru padomes debašu protokols un pilnīgs pretendentu saraksts, kurā ietverts padomes vērtējums un pretendentu raksturojums, nav šaubu par to, ka tieši profesoru padomes lēmums ir priekšnoteikums amata pienākumu pildīšanas uzsākšanai.

[18] Apkopojot minēto, apgabaltiesai nerodas šaubas par to, ka lēmums par personas ievēlēšanu akadēmiskā amatā ir publiski tiesisks lēmums.

II

[19] Augstākās izglītības padome ieviesta līdz ar Augstskolu likuma spēkā stāšanos 1995. gada 1. decembrī.

Augstākās izglītības padomei atbilstoši likuma 69. panta otrajai daļai ir tiesības pieņemt lēmumus, kas attiecas uz augstāko izglītību, tikai šajā likumā paredzētajos gadījumos. Saskaņā ar šo likumu pieņemtie Augstākās izglītības padomes lēmumi ir saistoši augstskolām.

Augstākās izglītības padomes kompetence noteikta Augstskolu likuma 70.-71. pantā. Padomes funkciju lokā ietilpst: lemšana par dažādiem augstākās izglītības attīstības jautājumiem, tostarp augstskolu akreditāciju kopumā; priekšlikumu izstrāde izglītības un zinātnes attīstībai augstākās izglītības sistēmā u.tml. Augstākās izglītības padomei cita starpā ir tiesības pieprasīt ārpuskārtas akreditāciju jebkurai augstskolai vai tās studiju virzienam.

Augstākās izglītības padomes funkcijas papildus minētajās normās uzskaitītajiem pamatuzdevumiem ir minētas arī citās Augstskolu likuma normās, piešķirot tai kompetenci sniegt atzinumu jautājumā, kas attiecas uz augstskolas tipa noteikšanu (3. panta ceturtā daļa), izteikt priekšlikumus par profesoru amatu skaitu un sarakstu attiecīgajā zinātnes vai mākslas apakšnozarē (29. pants), sniegt priekšlikumus par studiju virziena ārpuskārtas akreditāciju (55. panta septītā daļa), kā arī pārraudzīt nozares profesoru padomes darbību (35. panta sestā daļa).

[20] Valsts pārvaldes iekārtas likuma 7. panta piektā daļa noteic ar pārraudzību piešķirtās pilnvaras valsts pārvaldē. Pārraudzība nozīmē augstākas iestādes vai amatpersonas tiesības pārbaudīt zemākas iestādes vai amatpersonas lēmuma tiesiskumu un atcelt prettiesisku lēmumu, kā arī prettiesiskas bezdarbības gadījumā dot rīkojumu pieņemt lēmumu.

Kā pamatoti norāda Saeimas Juridiskais birojs, likumdevējs, respektējot augstskolu autonomijas principu, ir izveidojis pārraudzības institūciju – Augstākās izglītības padomi –, ar kuras starpniecību tiek nodrošināta tieši augstskolas darbību regulējošo noteikumu ievērošana. Kā minēts iepriekš, valsts augstskolām ir nodevusi funkciju izdot valsts atzītu diplomu par augstāko izglītību, ja augstskolas atbilstoši likumā noteiktiem standartiem īsteno augstākās izglītības programmas. Ņemot vērā augstskolu atbildību valsts deleģētās funkcijas izpildē, bet vienlaikus arī paturot prātā augstskolu autonomiju, nebūtu pamatoti augstskolu pašpārvaldes lēmumu pieņemšanu atstāt ārpus uzraudzības. Minētā nolūkā, kā pareizi norāda Augstākās izglītības padome, ir izveidots kontroles mehānisms, ko īsteno atbildētāja. Proti, Augstākās izglītības padome, pārraugot nozares profesoru padomes darbību atbilstoši Augstskolu likuma 35. panta sestajā daļā dotajam pilnvarojumam, var vērtēt un arī atcelt nozares profesoru padomes lēmumu, ja to atzīst par prettiesisku. Attiecīgi nav pamatots pieteicēja /pers. A/ arguments par pretējo.

III

[21] Atbilstoši Administratīvā procesa likuma 83. panta pirmajai daļai Iestāde pēc savas iniciatīvas vai personas iesnieguma var uzsākt administratīvo procesu no jauna un lemt par administratīvā akta atcelšanu saskaņā ar šā likuma 85.-88. panta noteikumiem. Likuma 83. panta trešā daļa paredz, ka administratīvo procesu no jauna var uzsākt iestāde, kurai lieta ir piekritīga, neatkarīgi no tā, kura iestāde izdevusi attiecīgo administratīvo aktu sākotnējā administratīvajā procesā.

Tieši minētā tiesību norma ir tas administratīvā procesa instruments, kas izskatāmajā lietā Augstākās izglītības padomei piešķīra tiesības vērtēt strīdus lēmumu, ar kuru /pers. A/ ievēlēts asociētā profesora amatā. Personas (šajā gadījumā /pers. B/) lūgums pārbaudīt lēmuma tiesiskumu nav uzskatāms par apstrīdēšanas iesniegumu, jo citai personai nav subjektīvo tiesību prasīt pārskatīt nozares profesoru padomes lēmuma tiesiskumu, ne arī lūgt atcelt administratīvo aktu ārpus apstrīdēšanas termiņiem. Šāds lūgums atzīstams par priekšlikumu iestādei. Citiem vārdiem, personas ierosinājums ir tikai pamudinājums iestādei pieņemt šādu lēmumu. Tādējādi izskatāmajā lietā nav nozīmes līdzpieteicēju apsvērumiem par /pers. B/ pārstāvības tiesībām.

[22] Administratīvā akta atcelšanas pamati minēti Administratīvā procesa likuma 85. un 86. pantā.

Izskatāmajā lietā Augstākās izglītības padome ir atcēlusi adresātam labvēlīgu administratīvo aktu, jo uzskatījusi to par prettiesisku. Tātad Augstākās izglītības padome ir izmantojusi tai no Administratīvā procesa likuma 86. panta otrās daļas izrietošās tiesības. Vienlaikus ņemams vērā, ka tā nav norādījusi piemēroto tiesību normu.

[23] Administratīvā procesa likuma 74. panta pirmās daļas 3. punkts noteic, ka administratīvais akts ir spēkā neesošs, ja rakstveidā izdotajā adresātam nelabvēlīgajā administratīvajā aktā nav piemēroto tiesību normu uzskaitījuma. Atbilstoši Administratīvā procesa likuma 67. panta otrās daļas 7. punktam administratīvajā aktā ir jāiekļauj piemēroto tiesību normu uzskaitījums (norādot arī normatīvā akta pantu, tā daļu, punktu vai apakšpunktu).

Augstākā tiesa ir norādījusi, ka Administratīvā procesa likuma 74. panta pirmās daļas 3. punkts nav piemērojams formāli. Tiesību normu uzskaitījums administratīvajā aktā ir nepieciešams, lai administratīvā akta adresāts varētu saprast administratīvā akta juridisko pamatojumu, saskatīt, ka iestāde vispār ir rīkojusies tiesību ietvaros un nevis patvaļīgi. Tomēr tikai tad, ja no lēmuma pamatojuma vispār nav izsecināma piemērotā tiesību norma, tas atzīstams par smagu un acīmredzamu pārkāpumu, kas noved pie administratīvā akta spēkā neesības. Arī pārējie Administratīvā procesa likuma 74. panta pirmajā daļā minētie iemesli administratīvā akta spēkā neesībai norāda, ka tikai īpaši smagi un ikvienam viegli atpazīstami administratīvā akta defekti var būt par pamatu administratīvā akta spēkā neesībai (piemēram, nesaprotams, neloģisks vai pārkāpumu pieprasošs administratīvais akts) (*sk. Augstākās tiesas 2016. gada 6. maija sprieduma lietā Nr. SKA-908/2016 6. punktu*).

[24] Attiecinot minēto uz izskatāmo lietu, noskaidrojams, vai, objektīvi raugoties uz šīs lietas apstākļiem un Augstākās izglītības padomes lēmuma saturu, tas adresātam ir saprotams arī tad, ja konkrēts likuma pants tajā nav norādīts.

[25] Pārsūdzētais lēmums pamatots ar apstākli, ka pieteicēja /pers. A/ promocijas darbs nav likumā noteiktā kārtībā

nostrificēts un tādējādi pieteicējs neatbilst Augstskolu likuma 30. panta pirmajā daļā norādītajai prasībai, ka asociētā profesora amatā var ievēlēt personu, kurai ir doktora grāds.

[26] Jēdziena "zinātnisko grādu nostrifikācija" izpratne un procedūra, kādā pielīdzināšana veicama, tika ieviesta 1992. gada 10. novembrī, kad stājās spēkā likums "Par zinātnisko darbību". Atbilstoši tā 14. pantam persona, kura ieguvusi zinātnisko grādu pirms šā likuma stāšanās spēkā vai citā valstī un vēlas izmantot šajā likumā noteiktās zinātnieka tiesības Latvijas Republikā, var nostrificēt (pielīdzināt) savu zinātnisko grādu neatkarīgi no tā iegūšanas laika atbilstošam šajā likumā noteiktajam zinātniskajam grādam. Nostrifikācijas tiesības ir augstskolām, kurām ir promocijas vai habilitācijas tiesības. Nostrifikācijā kā ekspertus pieaicina vienīgi attiecīgo nozaru speciālistus.

Ar Zinātniskās darbības likuma spēkā stāšanos 2005. gada 19. maijā likums "Par zinātnisko darbību" zaudēja spēku. Vienlaikus ar to zaudēja spēku regulējums par zinātnisko grādu pielīdzināšanu, jo jaunajā likumā šāda regulējuma nebija. Tikai ar Zinātniskās darbības likuma 2007. gada 21. jūnija grozījumiem, kas stājās spēkā 2007. gada 20. jūlijā, likuma 10. pants tika papildināts ar jaunu piekto, sesto un septīto daļu, paredzot PSRS Augstākās atestācijas komisijas piešķirtā zinātņu kandidāta vai zinātņu doktora grāda pielīdzināšanu Latvijas Republikas doktora zinātniskajam grādam. Atbilstoši grozījumu anotācijā minētajam grozījumu izstrādes laikā tika konstatēta problēma, ka atsevišķām personām Latvijā joprojām ir aktuāls jautājums par PSRS laikos iegūta zinātniskā grāda pielīdzināšanu.

Likuma 10. panta piektā daļa zaudēja spēku ar 2011. gada 1. janvāri.

[27] Pieteicējs /pers. A/ norāda, ka /pers. A/ grāda pielīdzināšana veikta Baltijas Starptautiskās akadēmijas Senāta 2007. gada 28. augusta sēdē, ko viņa ieskatā pamato sēdes protokola Nr. 68 izraksts.

Aplūkojot minēto izrakstu, apgabaltiesa līdzīgi kā Augstākās izglītības padome nerod apstiprinājumu secinājumam, ka ar to būtu pielīdzināts /pers. A/ zinātņu kandidāta grāds. Atbilstoši izrakstā norādītajām ziņām Senāta sekretāre sniedz informāciju par 2007. gada 21. jūlija grozījumiem Zinātniskās darbības likumā un nosauc akadēmiskā personāla darbiniekus, kam zinātnes kandidāta grāda vai zinātnes doktora grāda dokuments pielīdzināts Latvijas Republikas doktora grādam. Citu starpā minēts arī /pers. A/ (*sk. lietas 1. sējuma 107. lapu*).

[28] Zinātniskās darbības likuma 10. panta piektā un sestā daļa (*redakcijā, kas bija spēkā no 2007. gada 20. jūlija līdz 2011. gada 1. janvārim*) nenoteica kārtību un procedūru, kādā pielīdzināšana veicama. Taču tas nenozīmē, ka pielīdzināšana varēja aprobežoties ar deklaratīvu Senāta sekretāres ziņojumu, kā tas redzams no Senāta 2007. gada 28. augusta sēdes protokola Nr. 68 izraksta.

Paturams prātā, ka atbilstoši Zinātniskās darbības likuma 10. panta sestajai daļai doktora zinātniskajam grādam nebija atļauts pielīdzināt PSRS iegūto zinātnisko grādu, kas iegūts, pamatojoties uz darbu marksismā-ļeņinismā, zinātniskajā komunismā, Padomju Savienības Komunistiskās (boļševiku) partijas vēsturē, zinātniskajā ateismā, padomju tiesībās, padomju ideoloģisko organizāciju apoloģētikā, kā arī darbu, kurā slavināta totalitāra ideoloģija vai kurā noniecināts vai noliegts Latvijas Republikas valstiskums. Attiecīgi, lai pārliecinātos par to, ka /pers. A/ zinātniskais darbs neietilpst kādā no minētajām kategorijām, pirms balsošanas par zinātniskā grāda pielīdzināšanu bija nepieciešams uz pielīdzināšanu pretendējošās personas zinātniskā darba novērtējums, kas izskatāmajā gadījumā nav konstatējams. Visnotaļ lietas materiālos nav pierādījumu par pretējo.

Tieši pretēji, no lietas materiāliem ir acīmredzams, ka /pers. A/ zinātniskā darba atbilstība nav vērtēta. Tikai 2011. gada 11. maijā (pirms tika pieņemts lēmums par /pers. A/ ievēlēšanu asociētā profesora amatā) Baltijas Starptautiskā akadēmija vērsās Izglītības kvalitātes valsts dienestā ar lūgumu sniegt viedokli "par /pers. A/ padomju laikā iegūtā zinātņu kandidāta grāda atbilstību Latvijas Republikas doktora grādam, lemjot par /pers. A/ ievēlēšanu akadēmiskajā amatā" (*sk. lietas 1. sējuma 131.-132. lapu)*. Tātad no Baltijas Starptautiskās akadēmijas lūguma pēc viedokļa ir nepārprotami secināms, ka /pers. A/ zinātniskais grāds iepriekš nebija pielīdzināts. Savukārt laikā, kad tika lemts par /pers. A/ ievēlēšanu asociētā profesora amatā, pielīdzināšanai vairs nebija no tiesību normām izrietoša pamata, jo pielīdzināšanu pieļaujošā tiesību norma bija zaudējusi spēku un tobrīd bija spēkā cita kārtība, pielīdzināšanu nodot Akadēmiskās informācijas centram un attiecinot tikai uz Latvijā iegūtu izglītību (Augstskolu likuma 59. panta ceturtā daļa).

[29] Apkopojot minēto, apgabaltiesai nav šaubu par to, ka /pers. A/ ievēlēšanai asociētā profesora amatā nebija tiesiska pamata, jo lēmuma pieņemšanas laikā viņa kandidatūra neatbilda Augstskolu likuma 30. panta pirmās daļas prasībām (viņam nebija pielīdzināta vai iegūta doktora grāda).

[30] Apgabaltiesai arī nav šaubu par to, ka no pārsūdzētā lēmuma satura ir objektīvi konstatējams pamatojums iepriekš piešķirtā labuma atņemšanai. Konstatētie faktiskie apstākļi ir acīmredzami subsumējušies Administratīvā procesa likuma 86. panta otrās daļas 5. punkta tiesiskā sastāva pazīmēs. Proti, lēmuma par /pers. A/ iecelšanu asociētā profesora amatā prettiesiskums ir tik acīmredzams (iecelts bez doktora grāda), ka /pers. A/ varēja un viņam to vajadzēja apzināties. Tādējādi Administratīvā procesa likuma 74. panta pirmās daļas 3. punkta pārkāpums ir formāls un nenoved pie administratīvā akta spēkā neesības.

[31] Kā atzīts doktrīnā, prettiesiska administratīvā atcelšana galvenokārt kalpo tam, lai tiktu ievērots tiesiskuma princips (7. pants). Prettiesiska administratīvā akta atcelšana parasti ir rīcības brīvības jautājums. Tas nozīmē, ka,

pieņemot šādu lēmumu, iestādei jāizdara lietderības apsvērumi atbilstoši 66. pantam. Lemjot par to, vai atcelt prettiesisku, bet labvēlīgu administratīvo aktu, vienmēr jāizvērtē prettiesiskuma intensitāte, kā arī jāsamēro sabiedrības intereses, kas prasa tiesiskuma ievērošanu (*sk. Briede J. 86. panta komentārs. Grām.: Administratīvā procesa likuma komentāri. A un B daļa. Briede J. (Zin. red.). Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2013, 855. lpp.*). Vienlaikus tiesību doktrīnā arī atzīts, ka Administratīvā procesa likuma 86. panta otrās daļas 5. punktā atrunāts gadījums, kad personai nevar būt tiesiskās paļāvības vai tā nav aizsargājama (*sk. turpat, 863. lpp.*).

[32] Pārbaudot lēmuma saturu, ir redzams, ka Augstākās izglītības padome ir izdarījusi lietderības apsvērumus un atzinusi, ka lēmuma par iecelšanu asociētā profesora amatā atcelšana ir nepieciešama, lai sasniegtu tiesisku (leģitīmu) mērķi. Apgabaltiesa piekrīt, ka personas bez noteiktā kārtībā piešķirta zinātniskā grāda ievēlēšana akadēmiskā amatā nav pieļaujama un apdraud virsmērķa – noteiktiem standartiem atbilstīgas valsts atzītas augstākās izglītības nodrošināšana – sasniegšanu. Apgabaltiesa pievienojas iestādes secinājumam, ka sabiedrībai ir tiesības paļauties, ka augstskola ir pilnībā ievērojusi tai tiesību normās noteiktās prasības, tā atbilst augstākās izglītības kvalitātes standartiem, tostarp tās mācībspēku izglītība atbilst nepieciešamajiem un pietiekamajiem kritērijiem un ir atzīta Latvijas Republikā. Apgabaltiesai nav šaubu par to, ka konkrētā lēmuma par /pers. A/ ievēlēšanu asociētā profesora amatā palikšana spēkā radītu būtisku kaitējumu sabiedrības interesēm. Tādējādi /pers. A/ ar lēmumu nodarītais aizskārums ir mazāks nekā sabiedrības interešu ieguvums.

[33] Rezumējot iepriekš lietā konstatēto, pārsūdzētais lēmums atzīstams par tiesisku un pamatotu, savukārt līdzpieteicēju pieteikumi ir noraidāmi. Un, tā kā nav konstatējams pārsūdzētā lēmuma prettiesiskums, nav arī pamata pieteicēja /pers. A/ prasījuma par zaudējumu (mantisko zaudējumu un personiskā un morālā kaitējuma) atlīdzināšanu vērtēšanai.

[34] Administratīvā procesa likuma 125. panta otrās daļas 2. punkts paredz atmaksāt pusi no samaksātās valsts nodevas, ja pieteikumu iesniegusi persona, kurai nav tiesību to iesniegt.

Tā kā apgabaltiesa nekonstatēja SIA "Baltijas Starptautiskā akadēmija" subjektīvo tiesību esību, ir atmaksājama puse no tās samaksātās valsts nodevas par pieteikumu.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 125. panta otrās daļas 2. punktu, 282. panta 2. punktu, 307. un 309. pantu, Administratīvā apgabaltiesa

nosprieda

noraidīt /pers. A/ pieteikumu par Augstākās izglītības padomes 2012. gada 5. aprīļa lēmuma Nr. 05 atcelšanu un zaudējumu atlīdzināšanu.

Izbeigt tiesvedību lietā daļā, kas ierosināta, pamatojoties uz sabiedrības ar ierobežotu atbildību "Baltijas Starptautiskā akadēmija" pieteikumu par Augstākās izglītības padomes 2012. gada 5. aprīļa lēmuma Nr. 05 atcelšanu.

Atmaksāt sabiedrībai ar ierobežotu atbildību "Baltijas Starptautiskā akadēmija" pusi no samaksātās valsts nodevas 14,23 *euro*.

Spriedumu var pārsūdzēt Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamentā viena mēneša laikā no sprieduma pieņemšanas dienas, iesniedzot kasācijas sūdzību Administratīvajā apgabaltiesā.

Tiesnese referente L. Paegļkalna

Tiesnesis K. Berķis

Tiesnesis M. Vīgants